

nak, nemzedékek ferde, vagy találó véleményét vizslik át új nemzedékekre s ezt csak meggyőződésünk, nézeteink, öntudatos átvizsgálásával, helyesbítésével lehet megakadályozni s irányítani:

Ha egy társadalmi osztály vagy csoport a másikkal szemben akár érzelmi, akár szellemi jellegű állást foglal, ennek az ellentétnek mindig van oka, szempontja. Kérdés, hogy helyes-e az ok, a szempont. Az okok és szempontok helyesebb, igazabb megválasztása tüntetheti csak el az

értelmetlen és fölösleges ellentéteket.

A fenti sorok során előkerült ellentétek és az ezekből problémaként folyó következmények is csak egymásról való értéktételünk, állásfoglalásaink szempontjának helyesebb megválasztásával tüntethetők el.

Tehát ne engedje magát az a tanárságra vállalkozó, mostohább anyagi viszonyok közt élő, küzködő fiatalember az önértékében, hivatásbeli nagyrahivatottságában,

lelki épségében megcsorbulni, öszezsugorodni és épp ezáltal alacsonyabbrendűvé válni! Önérték és öntudat nélküli emberek még sohasem alkottak nagyot. *Pedig a tanárnak nagyot kell alkotnia: a jövő nemzetét kialakítani; orvost, mérnököt, természettudóst, bírót, minisztert nevelni.* S legyen meggyőződve, hogy ez van akkora hivatás, mint a betegek gyógyítása, a peres ügyek elintézése, hidak és gyárak építése. Mert hiszen a nemzetet mégiscsak az egészséges emberek al-

kotják. S e helyen felfogott önértékében, öntudatában először ő becsülje saját magát, s akkor majd mások is megbecsülik. Mert hogyan és miért értékelnének engem mások, ha én magam sem vagyok meggyőződve értékeimről. De ehhez az kell, hogy legyenek értékeim, sajátos értékeim. *

Következő számban a sajátos értékek kifejtésének az egész emberre válásnak itt lehetséges módosításait.

Zempléni Fodor József:

Tanácsadó vén Szeptember

Azon a mosolygó őzön,
Mikor félőn, eszelőn
Tapogattam, merre menjek,
Hogy a veszély ne ejtsen meg,
Hogy csak menjek, hogy csak lássak,
Hegytetőre kútat ássak,
Barlang mélyén napfényt leljek,
S ne sírjak, csak énekeljek,
Tenyérem ne legyen kérges,
Mégse legyenek soha éhes,
S bár ne várjon száz fényes bolt,
Mégse legyen ruhámon folt,
S ha vetett ágy, puha párna
Öle testem nem is várja,
Végén mégis minden útnak
Boldogan álmodni tudjak,
Ne tudjam, hogy terhet hordok,
Magam csalón, legyenek boldog,
Csak mehessek ki a fényre,
Kárhozatra, üdösségre,
— Mint szelídarcú vénember,
Állott élem a Szeptember,
És szólt hozzám, — szavát húzta:
„Ne tétovázz, fel az útra!
Csak simogasson két kezéd,
S a szívedből a szeretét
Ki ne fogyjon. Veled Isten!
Vágjál csapást, hogyha nincsen.
Figyelj hátra, nézz előre,
Vágyad sose legyen dőre.
Hegyre lépj, vagy völgybe térj meg,
Áldást fakasszon a lépted.
Légy hallgatag, lény beszédes,
Szabad, ha kell, legyen édes,
Korholj, serkents, s hangod akkor,
Mint kanászkiáltó pitymallatkor,
Minden alvót riasszon fel,
Minden mély álmat izzón el.
Őrvendezz az örülőkkel,
A bánatnak felét vedd el.
Ne fogjon soha igézet,
S ne hidd, hogy a sötét végzet
Mindig ott áll fejed felett,
S nem tudod, hol végez veled.
Menj bátran, ne légy ostoba,
Neved meg ne tagadd soha,
Ne feledd, honnan indultál,
S akármilyen csúcson állnál,
Nézz mindig a maradóra.
Adósod lesz minden óra,
Mindig juttat egy kis mézet,
Megízlelhetsz minden szépet,
Minden jóból vehetsz vámot,
Szeretheted a világot.”
— Szólt Szeptember, s én boldogan
Batyúm vállra akasztottam,
S talpam alá füttyörészve
Elindultam, ki a fényre.

És azóta vérzett tűske,
Szemem az álom kerülte.
Másokért hullattam könnyet,
Nekem nehéz, másnak könnyebb.
Csapás nem volt, magam págtam.

Nem volt soha dőre vágyam.
Édes szóért nekem estek,

Riasztásra fel nem keltek.

Kit nem bántok, belém öklöz,
S nem térhetek meg a röghöz,
Melyben fogant bölcsöm fája,
Testemet sír máshol várja.
Nincs ígéret, nincs örökség,
Óra mézet nem adott még,
A szép mindig másnak virult,
Vámolni se tudtam a jót.

Nincs itt más sors, nincs itt remény;
Igy jár minden szegénylegény,
Mindegyiknek ez a bére,
S hogyha nem is hull el vére,
Várja bánat, úzi kétség,
Fény nem hull rá, csak sötétség
Fojtogatja; s ha elméje
Időt, teret átalmérve
Hull a földre, száll az égig,
Úgy, hogy már csodálva nézik,
Egy puha kéz vállára ver,
S maga is hiszi, hogy ember;
Émber, olyan mint a másik,
Akire már vakulásig
Ömlik a fény, jólét, minden,
S neki tán falatja sincsen.

Mondd Szeptember! Mért tagadtad,
Amikor tanácsod adtad,
Hogy más is van, más is lehet?
Meddő minden igyekezet.
Mondd meg nekem, — hiszen látod—
Hogy szeressem a világot?

Szeptember, sűrű este lett,
S én már hányszor kerestelek.
Kerestelek földön, égen,
S ki tudja, hányadszor-kérem:
Merre menjek, hogy csináljam,
Hogy a törvényt át ne hájgam,
Tanács szerint, szépen, lassan,
Elnyerhessem birodalmam?

Hol vagy te szelíd vénember,
Vén farizeus, Szeptember?
Eltévedtem, merről jöttem?
Köd utánam, köd előttem.
Szólj, merre vagy, merre jársz most,
Hogy új mesebeli Jánost
Fogjál kézen, indíts útra,
Üdösségre, kárhozatra?
Hol jársz? Nyomod sem találom.
Szólj, hogy higgyem: nem vagy álom!

Süroebb az ég, éjfélre jár,
Talpam alól fogy a határ,
Vége itt már a nagy útnak,
És megtudom, hová jutnak,
Akik jönnek kinnal, könnyel,
Hulló, búsitó reménnyel,
Újjat húzni sorsal, félve,
Félelmükben füttyörészve.
Jönnek, kiket szemed megoer
Vén farizeus, Szeptember,
De szórja rád mind az átkot:
Légy átkozott!

— Legyél áldott!

Kiss Sándor:

Paraszság és egyetemi ifjúság

Paraszt vagy-e vagy nem?

Az utolsó évek ifjúsági életében nem ritkán találkozunk olyan »csodabogarakkal«, akik magukat »paraszt egyetemistáknak«, paraszt származásúaknak vallják. Öntudatosan vállalják a nem is oly régen még lenézést, súlyos sértést, becsémrlést jelentő szót: paraszt! Lassanként eltűnik az »előkelő« származás fitogtatása, a »nemes dicsekvésfalvi« és egyéb előnevek használata és kezd átalakulni a származás értékelése. Az újabb neves történetiróink értékelésében a parasztság legalább olyan történelmi osztály és nemzetmegtartó elem, mint akár a nemeség, akár az arisztokrácia.

Kár volna azonban azt hinni, hogy minden megváltozott, teljesen átalakult a szellem. Nem szólva azokról, akik éretlenül bámulják ezt az egész furcaságot, s háttérbe vonultak régi szemléletmódjukkal, még a középosztályból származó jóakaratóiak előtt is kissé különcök az ilyen emberek. Értelmükkel látják a helyességét, élvezik hozzájuk csapódnak, de ösztöneikben, a legbelsőbb megnyilatkozásaikban (belsővonzódás, szeretet, szerelem) ha élő, eleven kapcsolatba kerülnek, akár csak a középosztályba induló parasztokkal is, felülkerelkedik a belsőleg el nem nyomható osztályézés. Ez nem is baj, csupán adottság. A lélek, szellem, legbelső, ösztönös adottsága, amit nem tud eltörölni emberi akarat, csak transcendens új ént adó isteni erő.

Kár lenne emiatt mesterségesen falat húzni a hitben, látásban, jövő felépítésében egymásratalált fiatalság között, akármelyik osztályból jött is. Ennek a magatartásnak még is van egy nagy jelentősége. Vissza akarja helyezni a szót és vele együtt az egész osztályt a maga megbecsült, értékelt jelentőségében. A parasztság egy része sem akarja vállalni és vele együtt földhigult, töle és multjától idegen, nem abban gyökerező életforma után fut, jó, ha az értelmiség ifjúsága vezet vissza az öntudatos nemzetépítő szerepvállaláshoz.

A paraszt romantika

Gyökerei visszanyúlnak a századvégi népszínműves világba. A táncoló, mulató, ünneplőbe öltözött örökké vidám, egyszerű, romlatlan, napsugaras parasztélet torz szemléletébe. Ma már mind inkább neveltségessé vált így látni őket, de egy modern formában ma is él köztünk, egy romantikus szemlélet. Látja a fahú elejét, sok baját, betegségét, de ezt nem a nép saját hibájának tudja, hanem idegen fajták rátelepedésében, a közgazdasági bürokratizmusában, külső körülményekben keresi az okokat. Ennek a romantikának szabódatszói formája történelmi jelentőségű is, mert ébresztőként hatott. Az ő rendszere csodálatos egyszerűségében a parasztság a nemzet alapja és szinte kozmikus keretbe állítja be sorsát, földadatát, szerepét a nemzet életébe. Az új magyar irodalom minden vállalása az elesett osztály felé valamilyen formában töle indul ki. Ó volt a lököerő, amely felszínrehozta a magyarság e legfontosabb sorskérdé-

sét. Utána ha valaki szellemből és agyból országot tervezett, semmiképpen sem hagyhatta ki a parasztságot. Kétségtelen, hogy hatása nyomán indul meg a falukutató irodalom is.

Mégis ezzel szemben kialakult a parasztromantikának egy másik, veszedelmes és káros formája, aminek alkotó módszerét éppen ő szokta véres gúnyal kipelengérezni. Ha már nem hallgathatjuk agyon, csináljunk belőle bálványt, szobrot és így tegyük a hidegre. Így válik divattá a parasztság. Egyes politikusok raja, programbeszéd, írások felelőttségében dicsoítják a parasztságot, tömjénez neki, szaval mellette, mert így kívánja a korszellem, de egy óra múlva, ugyanezzel a szóval osztogat sértést az alttalálójának. Kétkulacos, kétlelkű emberek, siserahada, bálványoz és bőszen készletet minden becsületes megoldást.

A tiszta látásra

mindig nagy szükség volt, de talán sohasem annyira, mint manapság. Nem szavallásra van szükség, hanem a helyzet megismerésére. Erre bőven van alkalom Veress Péter, Illyés Gyula, Kovács Imre és a népi magyar írók mindegyike a tisztánlátást kínálja. Az általuk megadott alapon indulhatunk el. Mindegyikük állítja, hogy a parasztleletforma csődbe jutott és keresik az új utakat.

A parasztszármazású egyetemi ifjúság feladata éppen az, hogy ezt az általa is látott és átélt tiszta szemléletet terjessze és ezen az alapon induljon el a segítség nagy feladatára. Vigyázni kell azonban, hogy keserü cinizmussal ne a meddő kritikában kössön ki, hanem vállalja az építő munkát. Látjuk azt a veszedelmet, hogy akik éles vonalakban világosan látnak, magyarságuk is mély gyökerekből ered, ösztönösen, is tehetségben hordozzák az új magyar szellem, kultúra felépítését látásuk állandó hirdetésében lassan passzívakká válnak és lemaradnak a régi vágányon törtető hadával szemben.

Elmélyülésre és kemény munkavállalásra van tehát szükség. Ha idegen vagy legalább is gyökerében nem magyar szemléletet látunk a szaktudományok egyes területein, a megoldás csak egyetlen lehet: A tudomány, a szellem minden lehetséges eszközével be is bizonyítani a másik lehetőséget és munkálni is a magyarább szemléletet.

Nem könnyű feladat egyrészt szellemmel és észszel keresni az igazságot, másrészt szívvel és lélekkel munkálni, építeni, harcolni azt az országot, amit lelelkünkben mint ígéretet hordunk. De idő és kor végzetes ellensége most minden megtorpanásnak. Elhull, aki megáll. Feladataink megsokszorozódtak. Tehetetlenek leszünk, ha mi magunk, meg a régiek maradunk. Emberfeletti erőre volna szüksége mindegyikünknek. Az a kérdés, hol kereszük, Embernél hiába. Valóban máshol. Ott, ahol kiapadhatatlanul van és buzog s kaphatjuk in ingyen, kegyelem-ből: Istennél.